

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2003
FORFATTER:	Jesper Ratjen
TITEL:	Kolding først af alle med gadeillumination til jul?
KORT RESUME:	Historien bag juleudsmykningen af gaderne i Kolding i 1920'erne og 1930'erne samt det første juletræ i Jylland, 1822 i Kolding.

KOLDING FØRST AF ALLE MED GADEILLUMINATION TIL JUL?

AF JESPER RATJEN

KOLDING FØR STOCKHOLM? – ELLER?

I den skønne tusmørketime, da de første Stjerner blinker ude over Brændkjærgaard – samtidig med, at gadeilluminationen tændes i Koldings gader – får klummeskriveren „Public“ på Kolding Folkeblad en af de første dage i december 1935 besøg af en vred Koldingkøbmand. Vreden er hverken rettet mod Public eller koldingenserne, men mod linierne i en artikel i hovedstadsavisen Dagens Nyheder, hvor han har læst: Folk skulde ane, hvad der ligger for et Slid bag den Julepyntning. Den lille utrættelige Julemand, Direktør Hans Koberg, der indførte Ideen her i Landet efter at have set, hvor dejligt det saa ud paa Kungsgatan i Stockholm, kan tale om, hvor utaknemmelig en Verden vi lever i. Den unavngivne Koldingkøbmand forklarer sin vrede: Er det ikke ærgerligt? Sagen er jo den, at det var Kolding, der først indførte juleilluminationen. Sikkert endda før Kungsgatan i Stockholm. Og saa er det vel nok kreperligt at se Æren for Ideen gjort svensk! Man skulle da synes, at det var værre at se København tage æren, hvis den rettelig tilkom Kolding!?

Nogle dage senere beskriver Kolding Folkeblad i en illustreret artikel, hvordan man langvejs fra kan se Slotstårnets lyskransede tinde, og når man kommer ind i byen en

Gadeillumination festligere end før – helt forbi „Dronning Dorotheas Plads“ snor lysguirlanderne sig ud af Losbygade, og de funkler i Jernbanegade, Østergade, Helligkorsgade og Søndergade. Det er Kolding Handelsstand, der har taget Initiativet. Længere nede i artiklen finder journalisten anledning til at tilføje: Måske er det unødvendigt, men vi vil dog endnu engang minde om, at Kolding var den første danske By, der præsenterede Gadeillumination.

Så har vi vist fået det slået fast!

JULETRÆET PÅ AKSELTORV

Et stort juletræ på Akseltorv har, om ikke været tradition, så forekommet siden 1921. Det blev det år skaffet og rejst af „De unges Juleindsamling“ og tændt søndag den 11. december kl. 5 eftermiddag til koncerteren af et orkester fra „De unges Idræt“. Formålet var at kaste glans over byen og især over den juleindsamling, som byens 5 politiske ungdomsorganisationer havde iværksat til fordel for Koldings arbejdsløshedsramte familier. Til indsamlingen ved juletræet havde kommunen udlånt sine stemmeurner ligesom der var stillet et kontor på Rådhuset til rådighed. De indsamlede penge ville blive omsat i varer og gavekort til byens købmænd.

ET ÅR UDEN JULETRÆ!

Året efter var initiativet slukket, og der var derfor intet juletræ på Akseltorv. De kommunale finanser havde i 1922 været så presede, at man havde måttet opkræve 4 måneders ekstraskat, så behovet for julehjælp har ikke været mindre. Arkitekt Schmidt fik da også ros for, at han sammen med „anerkendte Kræfter“, havde taget initiativ til en julekoncert i Teatersalen med indsamlingsformål. Det var lokale kræfter, som bidrog: *Musikdirektør Lomholts fortrinlige Strib-Ensemble spiller kompositioner af Beethoven og Lomholt. Fru Carla Grau synger, akkompagneret af Frk. Pauline Halling, og Frk. Ursula Marcus spiller et Par af de bedste Ting fra sin Koncert forleden. Endvidere læser Arkitekt Schmidt op. Men: Man savner Juletræet paa Torvet, hvor en vis tristhed må have hersket. Et læserindlæg i Folkebladet op mod jul 1922 „belyser“ situationen: Er Kolding Kommune nu bleven saa fattig, at der ikke er Raad til et Blus bag Skiven paa Rådhus-Uret? – Avisen glatter ud: Maa vi hertil bemærke, at Lyset bag Uret i Almindelighed er tændt hver anden Aften. – Men, de handlende kan ikke tillade sig at lade mismodet brede sig: Juleudstillingerne bliver Aar for Aar mere storstadsmæssige i Kolding og Trængselen paa Gaderne i lige Maade, kan Folkebladet da heldigvis også berette.*

JULETRÆ IGEN!

Juletræet på Akseltorv kom igen i 1923 med Odd Fellow-brødrene som indsamlere til „de fattiges Jul“. Under træet var opstillet en mælkejunge til indsamling af penge til julehjælp for byens fattige. Kolding Dreng

bund (K.D.F.) musicerede med lidt spage trut i basunerne. Nogle år senere var det musikdirektør Lomholts orkester, som underholdt den fremmødte menneskeskare med et fyldigt repertoire af julemelodier. Herefter sivede man ud i gaderne for at glædes over de oplyste, pyntede butiksvinduer, som *skinner ud i det kommunale Halvmørke* (1930).

OPLYSTE BUTIKSVINDUER FRA 1920

Juletræet på Akseltorv i 1921 havde på mere end én måde været en sensation, for bare året før havde det næppe kunnet lade sig gøre. Brændselsrationeringen havde under og efter 1. verdenskrig lagt en dæmper på udskejelserne. Først så sent som den 6. december 1920 gav regeringen kommunalbestyrelserne bemyndigelse til at tillade de handlende at oplyse deres forretningsvinduer elektrisk i åbningstiden. Torsdag den 9. december 1920 meddelte Kolding Avis: *Nu maa Butiksvinduerne straaale. Elektricitetsudvalget frigav i Gaar Vinduesbelysningen.* – Og nede i artiklen: *Thi glæder vi os til i Aften at spadserer hjem gennem et festillumineret Kolding!* Samtidig steg prisen på „Lyselektricitet“ fra 75 øre til 1 kr. pr. KWh.! At klappe med den ene Haand og slaa med den anden, kaldte Kolding Avis det.

DEN SÆRLIGE JULE-SØNDAGS VINDUESUDSTILLING

Fra 1921 ser det ud til, at nyhederne i Koldings juleudsmykning foruden juletræet også kom til at omfatte en særlig søndagsudstilling fra den første „julesøndag“ – d.v.s. den trediesidste søndag inden jul. *Hele Lørdag*

Nat havde Forretningsfolkene travlt med at arrangere de særlige Søndagsudstillinger. Vel kostede det meget Arbejde, men Resultatet blev ogsaa, at de Tusinder af Mennesker, der i Aftes var ude at se paa Butikker, fik en rigtig Aften ud af det. Musikken leveredes af en Højttaler i et af Musikhandler Marcus' Vinduer, hvorfra der hele Aftenen vældede Toner af alle mulige Arter, beretter Folkebladet blandt andet den 8. december 1930, og Jydske Tidende kan præcisere: Bilerne havde slemme Kvaler med at trænge sig igennem Jernbanegades Menneskehav, men i Østergade var det en Tak bedre. En Betjent maatte foran Vognen, og saa gik det langsomt, langsomt fremad. Hen mod Aften blev det for slemt, og saa afspærredes Østergade

for al anden Kørsel end Barnevognskørsel. En del af disse mange tusinder – på en time passerede 8000 mennesker i Østergade – kom til byen med Koldings privatjernbaner: Troldhedebanen, Sydbanerne og til og med 1929 Egtvedbanen, Statsbanerne og rutebiler, samt med privatbiler så mange, at parkeringspladsen på Akseltorv blev overfyldt, og man måtte lade bilerne parkere ogsaa i Torvegade. (1929).

1930. ET PIONÉR-ÅR

I 1930 begyndte der at ske noget mere. Det begyndte med, at en af de Handlende i Jernbanegades øverste Del gik i Lag med at pynte sin Butiks Facade med Gran og Lys, og nu er en

Julebelysning i Jernbanegade i retning mod Rådhuset, december 1930. Foto: V. Baunsgaard.

lang Række Forretninger fulgt efter i samme Stil. I Formiddags begyndte de Handlende i Jernbanegades øverste Del, Strækningen mellem Slotsgade og Torvet, at trække Guirlander med elektriske Lys over Gaden, berettede Kolding Folkeblad lørdag den 6. december 1930.

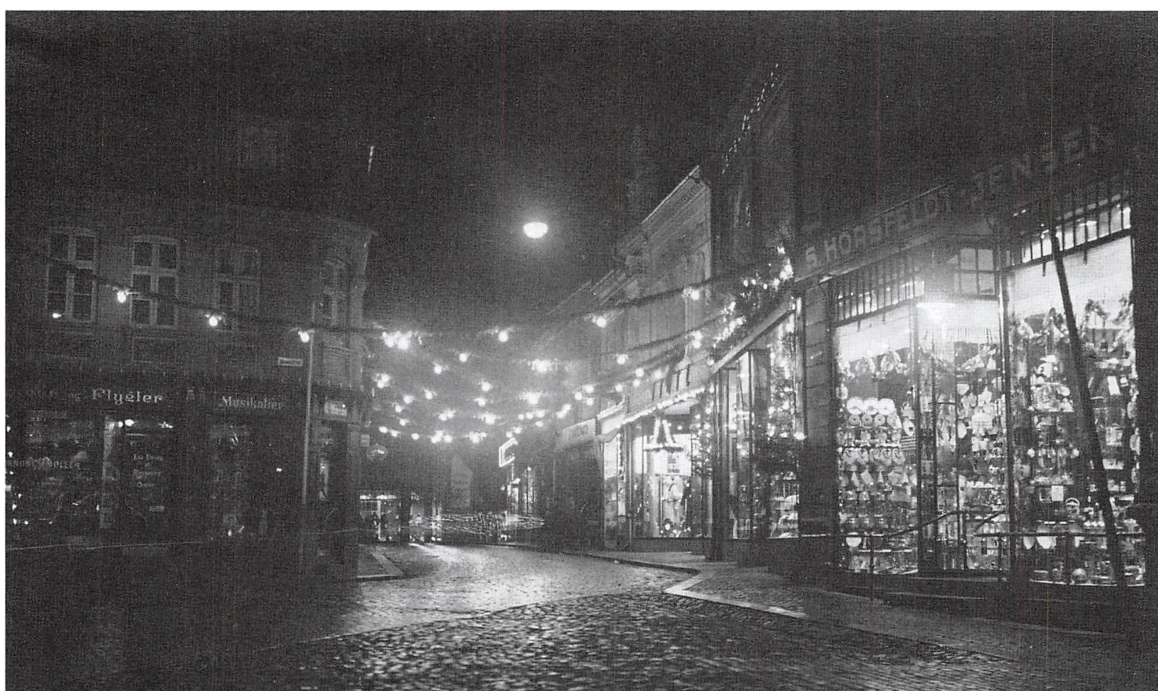
Ni granguirlander med kulørte pærer skulle krydse den nævnte del af Jernbanegade og give et smukt og livligt gadebillede, der kunne skabe julestemning i byen, hvis gader til daglig henlå så sparsomt oplyst, at det gav anledning til jævnlig omtale. *Byens Hovedstrøg henligger i Mørke* hedder det f.eks. i en samtidig avisoverskrift om Jernbanegade, så der ligger nok mere end kun julehandel-propaganda bag de forretningsdri-

vendes belysningsinitiativ. Der er desuden opstået en euforisk stemning, hvor man har villet overgå hinanden og sig selv. Malermester Brandt nævnes som den person, der især havde været virksom for sagens løsning, så her får vi nok udpeget primusmotor for lanceringen af den koldingensiske gadeillumination til jul.

Guirlanderne i Jernbanegade tændtes samtidig med byens juletræ på Akseltorv lørdag den 6. december 1930 kl. 17.

PYNTNINGEN SMITTER

Den smukke Idé skal nok danne Forbillede for andre Gader, om ikke i Aar saa til næste Aar,

Julebelysning i Adelgade set fra Akseltorv, december 1930. Foto: V. Baunsgaard.

fremfører Jydske Tidende forhåbingsfuldt. Der kom ikke til at gå mange dage. Allerede tirsdag var installatør P. W. Christiansen igang med guirlandeophængning i Adelgade og installatør Overbeck i Østergade. *I Løbet af Dagen i Dag ophænges i Adelgade en Række Guirlander. Der bliver ialt en Snes Stykker fra Torvet til Kirkepladsen. De hænges på Kryds over Gaden og forsynes med smaa klare Pærer. Ved selve Krydsningerne anbringes der større Pærer, saa hele Ophængningen vil danne et meget smukt Mønster. Lysene tændes enten i Aften eller, hvis dette ikke kan naas, Onsdag Aften. Ogsaa Østergade vil faa sine Guirlander. Disse vil blive anbragt som i Gadens Navne, Østergade i København, saaledes at hver Guir-*

lande gaar op i en Spids i Midten og saaledes danner to Halvbuer. Ogsaa disse Guirlander forsynes med hvide Pærer, der tændes første Gang Onsdag Aften.

Hov! Der fik den kønne myte om, at Kolding var først med gadeillumination til jul sig vist et skud for boven?

VI OG VERDEN ILLUMINERER

Var den københavnske Østergade også guirlandeillumineret i 1930? – Ja, faktisk. *I Gaar tændtes Julelysene paa Strøget* havde hovedstadsavisen Politiken allerede mandag den 1. december 1930 haft som billedoverskrift på forsiden. Kolding Folkeblad bringer den 18.

Julebelysning i Adelgade set fra Akseltorv, december 1930. Foto: V. Baunsgaard.

december fotos af juletræet på Københavns Rådhusplads (som tændtes dér første gang i 1914) og illuminationen på Strøget under overskriften: *Omtrent lige så kønt som i Kolding*. Det må da kaldes en indrømmelse! Efterhånden er der vel kun tilbage sammen med Folkebladet den 11. december at tilslutte sig synspunktet:

Det er mærkeligt, hvorledes en Idé som denne med lysprydede Granguirlander over Gader i Tiden før Jul lige med eet opstaar og slaar igennem saa at sige Verden over. Vi ser i franske Blade, at Paris i Aar illuminerer Hovedgader. Vi ser Københavns Strøg pyntet paa samme festlige Maade. Og Kolding er straks med. Joh, joh, Kolding og Paris! – og så ganske vist København. Men, Jydske Tidende har spurgt nogle af byens gæster, som har erklæret: Der kan Nabobyerne alligevel ikke være med. Da var Helligkorsgade også fulgt i de guirlandesmykkede gaders spor med en ophængning som Østergades og dagen efter besluttede de forretningsdrivende i den resterende del af Jernbanegade fra Slotsgade til Buen at følge trop, men med hvide pærer. Pionerernes kulørte pærer dannede ikke skole. Nu er Søndergade ogsaa med! forlyder det i Jydske Tidende lørdag den 13. december, og at der tales om Koldings Udsmykning viden om. Hver gade med lamper og guirlander ophængt efter sin metode.

Oplandsbyerne Vonsild og Almind fik ikke juleguirlander det år i december; de fik gadebelysning!

Var det måske blevet for meget?

I adskillige Aar ses det festligste Lys. Granguirlander med glimtende Lamper, store, „svævende“ Kranse, Kæmpejuleklokker hænger højt til Vejrs.

Men . . .

Det er, ligesom det store, samlende Symbol: Juletræet foran Raadhuset, er blevet mindre derved. Man er blevet forvænt med Lys og Pragt. Det giver ikke mere det Glædesgys i een, naar man staar paa Torvet og ser Træet.

Og det er en Skam. For det første er Træet det smukkeste, vi endnu har haft rejst, og for det andet er der en Hensigt med dette Træ udover at glæde de forbipasserende og minde dem om Julen. Denne Hensigt staar skrevet paa en Plade ved Træets Fod, hvor der staar en Bøsse til at putte Penge i. Glem ikke denne Bøsse! Husk den med en Skærv – helst hver Gang De gaar forbi. Hvis alle gjorde det til en Regel at stikke et Par Ører i Bøssen hver Dag i denne Tid, vilde der komme mange Penge ind til de fattiges Jul. Som det nu gaar, er det ikke godt. Indsamlingen gaar nemlig daarligere end i Fjor. Og dette Misforhold bør ophæves. Vi maa holde Standarden. Et af Juletidens smukkeste Tegn er Godgørenheden. Ingen Glæde er saa rig som den at glæde andre, føler Folkebladet den 18. december 1930 sig kaldet til at ytre.

KUNSTEN STIGER

I 1931 lød det: Kolding er flottere juleklædt end i Fjor. Låsbygade, som efter Egtvedbanens lukning i 1930 savnede dens passagers passage gennem gaden og nu følte sig som en slags stedbarn, kom også med: I Låsbygade hænger Guirlanderne fra den ene Ende af Gaden til den anden (maaske med lidt rigelig Afstand) og danner en festlig Indkørsel til Byen. (...) Der hvor Østergades og Helligkorsgades Udsmykning finder hverandre, hænger en stor Juleklokke. I den er anbragt et Højtaleranlæg, som vil glæde de julestemte Spadserende. På

Juletræet tændes foran Rådhuset 1. december 1958. Foto: P. Thastum.

Buen, er der rejst et juletræ og en mægtig guirlande er spændt hen over den store, åbne plads. Den sydlige side af Jernbanegades brede del har fået guirlander mellem master langs fortovet. Guirlander fra sidste år har fået tilføjet klokker og stjerner. Hvordan mon det går i Paris?

STOCKHOLM KOM FØRST!

Kungsgatan i Stockholm var bevisligt illumineret med lysguirlander i 1929, og et fotografi fra Stockholm viser Drottninggatan således illumineret allerede i 1923! – Men det havde de handlende i Jernbanegade næppe oplevet. Det ser ud til, at 1930 også var debutåret for guirlandeillumination på det københavnske Strøget. Det er muligt, at den københavnske direktør fik sin inspiration i Stockholm, men koldingenserne fandt selv på det. Samme år. I 1930!

Hvis førstepladsen med hensyn til indførelse af gadeillumination til jul må glide Kolding af hænde, så er Kolding endnu ikke truet på rekorden:

Det første juletræ i Jylland tændtes i Kolding.

Det var i 1822, at der var opløb på Rendebanen for at se det sjældne syn. Det gik således til; (sådan som Kolding Folkeblad den 30. december 1930 refererer fra Jyllands-Posten):

I Kolding boede den Gang den gamle Kordegn og Lærer ved Borgerskolen i Kolding Peter Jürgensen. (...) Peter Jürgensen havde, som saa mange gode Borgere paa den Tid, ikke mindre end 10 Børn, hvoraf de tre studerede i København. Da Rejsen fra København til Kolding ikke var saa bekvem som i vore Dage, men ofte

kunde strække sig over fem og seks Dage, var det nogle Aar siden, at de tre Sønner havde aflagt Besøg i deres Barndomshjem. Imidlertid havde de alle tre lovet at komme hjem til Julen dette Aar. Da det var første Gang, de skulde se den mindste af deres Søsken, som var kommen til Verden under deres Fraværelse, lagde de paa Vejen hjem Raad op om, hvorledes de nu bedst skulde glæde deres lille Søster, og i det hele taget gøre Juleaften saa festlig for Familien som vel muligt.

Pludselig udbrød den ældste af dem: „Jeg har det! Hør nu her, vi laver et rigtigt Juletræ.“ Aaret forud, 1821, havde de alle tre fejret Julen hos en jødisk-tysk Familie i København, og dér havde de for første Gang set et rigtigt smykket og tændt Juletræ.

Den ældste Broders Forslag blev under Begejstring enstemmig vedtaget, og da de kom hjem, gik de straks i Gang med Forberedelserne til Juleaften. Da det hele skulde foregaa i Hemmelighed, laasede de Lille-Juleaften Dørene til Familiens Dagligstue, og ud paa Aftenen bar de et stort Juletræ ind og pyntede og smykkede det efter fattig Evne.

Fra Familiens Side, baade store og smaa, var man meget spændt paa, hvad der skulde foregaa i Dagligstuen Juleaften, og stor og ubeskrivelig var Forbavselsen, da Dørene til Dagligstuen efter Julemiddagen blev smækket paa vid Gab, og dér stod det første tændte Juletræ i Jylland.

Hvad der videre skete inde i den gamle Kordegns Lejlighed, melder Historien intet om; men uden for Huset, Rendebanen nr. 16, stod Byens Borgere i store Skarer. De troede alle, at der var Brand, og de maatte ile hen og trykke Næsen flad mod Kordegnens Ruder for at se det tændte Juletræ.

Da der, saa vidt vides, ikke foreligger tidligere

Aarstal om tændte Juletræer i Jylland, kan det vel her slaas fast, at det første tændtes i Kolding i Aaret 1822.